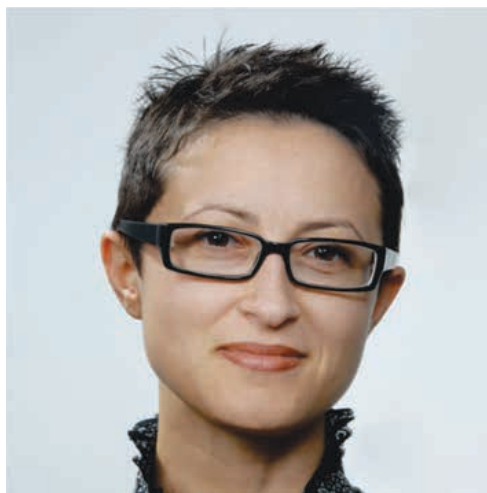




Conf. univ. dr. Lavinia TEC
Facultatea de Drept, Universitatea de Vest Timișoara

„Ceea ce numim
puterea omului asupra naturii
se dovedește a fi
o putere exercitată
de unii oameni asupra altor oameni
având ca instrument Natura.”

C.S. Lewis,
Desființarea omului



Homo Numericus
este azi conectat,
colectat, profilat,
controlat,
comercializat
și condamnat
chiar prin intermediul
tehnologiei.



transmită și să aibă acces la informații ori date. Toate activitățile sociale, economice, culturale și profesionale converg spre web, spre e-mail, precum și spre darknet. Altfel spus, spre un spațiu imaterial și infinit în care oamenii se conectează prin intermediul tehnologiei. În Declarația transumanistă din 2009³ se arată la punctul 1 că: „Omenirea va fi profund afectată de știință și tehnologie în viitor. Ne imaginăm posibilitatea de a lărgi potențialul uman prin depășirea îmbătrânirii, a deficiențelor cognitive, a suferinței involuntare și a izolării noastre pe planeta Pământ”. La punctul 8 se stipulează că: „Suntem de acord să se permită indivizilor o gamă largă de alegeri personale asupra modului în care își permit viața. Aceasta include utilizarea tehnicilor care pot fi dezvoltate pentru a ajuta memoria,

concentrarea și energia mentală; terapii de prelungire a vieții; tehnologii de alegere a reproducerii; proceduri crionice; și multe alte posibile tehnologii umane de modificare și îmbunătățire.” Așadar, dezvoltarea tehnologiilor a fost proiectată în scopul îmbunătățirii ființei umane.

Homo Numericus este azi conectat, colectat, profilat, controlat, comercializat și condamnat chiar prin intermediul tehnologiei. Smartphone-ul nu este un simplu instrument de comunicare între persoane, ci este o mașină care se ocupă de orice sarcină pe care i-o distribuim cu vocea, privirea sau degetele, un vehicul care transportă date și informații, un mijloc de conectare între utilizator și companii care dețin diferite aplicații de furnizare de servicii culturale (muzică, ziare, cărți), de sănătate (monitorizare puls sau ritm cardiac, tensiune, ovulație, mișcare), bancare, de socializare (rețele sociale), de comercializare (rețele sociale și platforme de comercializare produse), de jocuri, platforme streaming, de arhivare fotografii, videoclipuri, note scrise, de generare de conținut, de geolocalizare, de programare și organizare a activităților profesionale, cotidiene și domestice, de organizare și gestionare a casei și mașinii inteligente. Toate aceste aplicații la care se conectează permit și facilitează colectarea de date despre preferințele utilizatorului în materie de cultură, divertisment, sănătate, mișcare, alimentație, activitate fizică și intelectuală, produse, servicii, călătorii. Orice mișcare a degetului pe smartphone este susceptibilă de a produce date, materie primă pentru actori privați și actori statali. Orice mișcare în spațiul imaterial (prin intermediul ecranului) și orice mișcare în spațiul material al omului conectat lasă urme digitale, care permit profilarea utilizatorului cu ajutorul algoritmilor.

Comunicarea este un mijloc de supraveghere, iar smartphone-ul exploatează libertatea noastră de comunicare. De aceea societatea postmodernă este o societate hiper-supravegheată.

Totodată, vizibilitatea este dorită ori de câte

ori comunicarea se face pe rețelele sociale. Omul vrea să fie în centrul atenției producând astfel date și informații. De aceea, societatea postmodernă este și hiper-transparentă.

Ori de câte ori folosește smartphone-ul, utilizatorul îl alimentează cu date. Fiind un bun dispozitiv de înregistrare psihometrică, se poate evalua cu precizie personalitatea utilizatorului. Iluzia că smartphone-ul e purtat și controlat de noi e mai puternică decât realitatea că smartphone-ul ne poartă în el și cu el!

Omul augmentat este omul conectat. Omul conectat e colectat. Iar omul colectat face obiectul algoritmilor programați să citească și să controleze emoțiile (fiecare like, fiecare emoticon), gesturi, limbaj (cuvinte), comunicare (semne, simboluri), să controleze, să manipuleze și să facă predicții despre comportament. În mașină omul nu are un chip, ci un profil, identificat printr-un număr și o cantitate de date, nu are un trup din carne, sânge și oase, ci are un corp digital alcătuit din fluxul de date și informații produse de el.

Inteligența artificială devine azi asistentul virtual al omului – medicul, consultantul financiar, juristul, preotul, profesorul, artistul, sfătuitorul de nădejde în orice domeniu, companionul, chiar iubitul sau iubita, mama ori tata, fiul sau fiica, soțul sau soția, prietenul ori prietena omului. Chiar și dușmanul lui atunci când ar vrea să o scoată din funcțiune, amenințând cu dezvăluirea datelor și informațiilor privind viața privată, relațiile amoroase, corespondența, pe care le-am crezut păstrate în siguranță, în memoria unei mașini. Se modifică astfel modul în care relaționează omul cu mașina (mai este doar o relație între o persoană și un bun?), fiind evidente două tendințe, după cum arată profesorul B. Teyssié: reificarea persoanei și (continuare în pag. 10)

¹ B. Barraud, *Le droit postmoderne*, L'Harmattan, 2017, p. 39.

² Idem, p. 40.

³ Disponibilă aici: <https://www.humanityplus.org/the-transhumanist-declaration>

⁴ B. Teyssié *Le transhumanisme*, în *Les métamorphose de droit de personnes*, LexisNexis, Paris, 2023, p. 33 și urm.

personificarea mașinii. Analizând amprenta digitală și comunicarea pe rețelele sociale – like, share, emoticon, cuvinte, prieteni selec- tați, prieteni blocați – algoritmi au capacitatea de face profilul alegătorului și chiar să-l manipuleze prin ceea ce filosoful Byung – Chul Han numește control psihopolitic. Hrânind utilizatorul cu conținut care-i provoacă furie sau frică, după ce l-a profilat, algoritmi au puterea de a manipula emoțiile.

Astfel că, frica și furia vor determina opțiunea sau votul alegătorului. Informatorii umani de ieri sunt înlocuiți azi cu mașinile, dronele, inteligențele artificiale, algoritmi. Informațiile de ieri sunt azi amprenta digitală, datele, metadatele. Supravegherea de ieri cu mijloace rudimentare se face azi cu tehnologia invizibilă care ne urmărește peste tot: online și offline, acasă, în mașină, la locul de muncă, pe stradă, în concediu sau în vacanță, la restaurant, la magazin sau la medic. Căutările pe internet, postările pe rețelele sociale, pe di- ferite teme, convingerile religioase, asocierea cu diferite grupuri sau persoane sunt date și informații pe care le colectează poliția gândirii (artificiale).

Este pretutindeni ochiul invizibil al mașinii! În numele siguranței publice. În numele unui scop bun, al unei intenții bune: bunăstarea fizică și materială a omului.



Dictatura digitală
dispune de o armată
de algoritmi,
inteligențe artificiale
și programatori!
Cât de eficientă
este reglementarea
națională, în
asigurarea protecției
vieții private
a propriilor cetățeni
în era globalizării?



Ochiul ne evaluează, ne măsoară, ne cântărește. Cetățeni ai statului-mașină globa- l(ă). Ai statului-rețea. Căci nu doar despre fu- ziunea între om și mașină este vorba, ci și despre fuziunea dintre mașină și stat. Și asta ar trebui să ne pună pe gânduri. Cât de mult sub- minează democrația tehnologia? Cum se mo-

difică arhitectura puterii și a autorității în rela- țiile de familie, în comunitate, în stat, la nivel național, supranațional sau global? Care sunt efectele asupra politicului? Dar asupra legii? Mai rămâne în picioare piramida lui Kelsen sau e răsturnată în spațiul infinit al internetului și înlocuită rețeaua de norme? Interferează acto- rii privați cu activitatea autorității publice? Cât de ușor se pot instaura regimurile politice auto- ritare? Dictatura digitală dispune de o armată de algoritmi, inteligențe artificiale și progra- matori! Cât de eficientă este reglementarea națională în asigurarea protecției vieții private a propriilor cetățeni împotriva intruziunii ma- șinii în viața privată, în era globalizării? Câtă libertate de conștiință, gândire, exprimare și mișcare mai are cetățeanul unui stat în care există tehnologie de supraveghere și control la nivel global? Despre ce demnitate umană mai poate fi vorba dacă tehnologia îl colectează, evaluează (scor de amenințare sau pericol, obedint sau disident), îl judecă, îl profilează și îl comercializează pe cel care o utilizează? Cât de mult îi este afectat dreptul la muncă sau șansa de a se angaja ori libertatea de a contracta – obținerea unui credit bancar ori servicii de asigurare – pe baza scorului său? Câtă putere mai are omul de a controla și dispune de datele sale? Cine va avea dreptul

de a dispune de corpul digital după moarte? Este necesară o reglementare a morții digitale? Care ar trebui să fie politica normativă pentru a garanta respectul datorat persoanei? Este de netăgăduit că tehnologia ne-a îmbunătățit calitatea vieții. Însă ea poate fi un pericol pentru sănătatea mintală, fizică, spirituală, pentru drepturile și libertățile omului, pentru umanitatea însăși, dacă se vor depăși două granițe roșii: umanitatea și demnitatea. Culmea este că omul trebuie apărat nu doar de mașină, ci și de el însuși, chiar și atunci când e major, nu doar minor, și folosește tehnologia compulsiv și obsesiv (majorii cu dizabilități intelectuale și psi- hosociale beneficiază de măsuri de ocrotire pre- văzute de lege). La asta trebuie să vegheze legiuitorul, identificând reglementarea și meto- dele de reglementare adecvate. Cât timp nu e prea târziu.

Profeția filosofului C.S. Lewis⁵ ne-a avertizat cu mult timp în urmă în *Desființarea omului*: „Sunt oameni care și-au sacrificat propria parte din umanitatea tradițională ca să se dedice sar- cinii de a hotărî ce va însemna de acum înainte „Umanitate”. Aplicate lor, „bun” și „rău” sunt cuvinte lipsite de conținut: căci, de acum înainte, conținutul acestor cuvinte va depinde de ei.”

5 C.S. Lewis, *Desființarea omului*, trad. Petruța- Oana Năiduț, Humanitas, București, 2004, p. 89.